

Nr 42.

Ankom till Riksdagens kansli den 30 april 1913 kl. 5 e. m.

Betänkande, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om utvecklande av Sveriges handelspolitik i riktning mot frihandel m. m.

Närvarande: herrar K. G. Karlsson, Vennersten, frih. Trolle*), frih. C. J. Beck-Friis*), Trapp*), Eklund, Ollas A. Ericsson, Bäckström*), Röing, Byström*), Rune, Christierson, Larsson i Klagstorp, frih. Palmstierna, frih. Fleming, Elof Ljunggren, Knaust, Jeansson i Kalmar*), Jonsson i Hökhult och Månsson.

*) Ej deltagit i justeringen av betänkandet.

I en inom Andra kammaren av friherre Palmstierna m. fl. väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, II: 80, har hemställts,

»1) att Riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga, att Kungl. Maj:t ville snarast låta verkställa en utredning angående på vad sätt Sveriges handelspolitik måtte, i överensstämmelse med vad som ovan anförts, utvecklas i riktning mot frihandel och för Riksdagen framlägga de förslag, vartill denna utredning må föranleda; samt

2) att Riksdagen omedelbart måtte besluta en nedsättning av samtliga i nu gällande tulltaxa upptagna tullsatser med 10 % av deras nuvarande belopp, dock med undantag för tullsatserna å alkoholhaltiga drycker, kaffe, tobak och sidenvaror.»

Bihang till Riksdagens protokoll 1913. 7 saml. 34 häft. (Nr 42.)

Till den i motionen anförda motiveringen tillåter sig utskottet hänvisa.

Utskottet. Den företeelse, som synes vara den förnämsta grunden för förevarande motion, nämligen levnadskostnadernas fördyrande, är för visso en angelägenhet av den ingripande betydelse för både den enskilda och allmänna hushållningen, att den påkallar allvarsamt och omedelbart beaktande från statsmakternas sida. Orsakerna till denna dyrtid äro säkerligen av mångskiftande art. En djupgående undersökning skulle säkerligen visa, att det är många faktorer, som medverka till ifrågavarande oroväckande fenomen. Att icke frihandelssystemet är ett ofelbart botemedel mot det onda, därpå tyder det faktum, att man exempelvis i England, jordens förnämsta frihandelsland, sedan flera år tillbaka kan iakttaga en fortgående stegring av varupriserna. Uti en av statsministern under remissdebatten angående årets statsverksproposition omnämnd, inom kommerskollegium verkställd förberedande utredning angående stegringen av levnadsomkostnaderna — av vilken utredning utskottet satts i tillfälle att taga del — meddelas, hurusom sedan längre tid prisrörelsen å världsmarknaden i ett flertal länder varit föremål för regelbundna observationer av offentliga myndigheter eller enskilda forskare. Särskilt hade man i England ägnat omsorg åt att framställa en omfattande och noggrann statistik över priserna å de viktigaste varuslagen och härvid iakttagit, hurusom den allmänna varuprisnivån i stort sett successivt höjt sig alltsedan 1896. Visserligen hade prisfall inträffat åren 1901 och 1908, men dessa hade inom kort följts av ny stegring, varigenom efter hand den förra nivån uppnåtts och överskridits. Uppgifterna från England, Tyskland och Frankrike överensstämde därutinnan, att prisstegringen där, i likhet med vad här i landet varit händelsen, fortsatt ännu under år 1912 och detta i avsevärt starkare progression än under de närmast föregående åren.

Beträffande orsakerna till den sedan år 1896 med vissa avbrott fortskridande prisförhöjningen säges i nämnda framställning, att olika meningar helt naturligt gjort sig gällande i fråga om en så komplicerad företeelse som prisbildningen å vår tids världsmarknad, men att den *stegrade guldproduktionen* betraktades som en orsak av allmängiltig natur, vilken i större eller mindre mån påverkade samtliga varors priser. Visserligen

rådde ingalunda enighet därom, i vilken grad denna faktor påverkat prisrörelsen, men den förhärskande uppfattningen torde dock vara, att den sedan mitten av 1890-talet abnormt ökade tillgången på guld som betalningsmedel varit den förnämsta orsaken till prisstegringen. Särskilt torde detta äga giltighet i fråga om de länder, där emissionen av banksedlar gjorts i viss mån mekaniskt beroende av de sedelutgivande bankernas guldkassa, så att varje förstärkning av guldkassan berett tillfälle till en än starkare ökning av de allmänna betalningsmedlens totalbelopp. I samband härmed påpekas i framställningen den prisstegrande verkan, som en ökad *kreditmedelcirkulation* (växlar, checker, o. d.) kan utöva, och det säges, att denna faktor gör sig särskilt gällande under en tid av stigande affärskonjunkturer sådan som den närvarande. Under det att de båda nu nämnda företeelserna — den stegrade guldproduktionen och ökningen av kreditmedelcirkulationen — kunna betraktas som allmän-giltiga orsaker till prisstegringen å världsmarknaden, torde man, enligt ifrågavarande framställning, böra betrakta tull- och trustväsendet såsom orsaker av mera lokal natur. Härom yttras bland annat: »Att tullskyddet i och för sig inverkar i högre eller lägre grad prisstegrande, torde icke behöva närmare förklaras och bekräftas för de sista årens vidkommande av varuprisstatistiken från de länder, där mera avsevärda tullförhöjningar ägt rum, såsom Förenta Staterna och Tyskland. De monopolistiska sammanslutningarnas betydelse för prisbildningen torde närmast bestå däri, att det för handen varande tullskyddet mera effektivt kan utnyttjas än vad fallet är vid fri konkurrens. Även utöver tullgränsen kan emellertid en monopolartad sammanslutning stegra priserna såväl för en lokal marknad med mera begränsad tillgång som även på världsmarknaden. I sistnämnda fall torde som regel böra förutsättas, att sammanslutningen behärskar den internationella marknaden, om också ingalunda saknats exempel på, att en trust av nationell omfattning kunnat upprätthålla priser, som överstigit den av tullgränsen betingade nivån.»

Redan av ovanstående kortfattade antydningar torde framgå, huru invecklat och svårlöst dyrtidsproblemet är. Men såsom utskottet från början betonat, är det å andra sidan av den allra största vikt, att frågan ingående och allsidigt studeras, på det åtgärder till lättnad för särskilt den mindre burgna delen av befolkningen må kunna vidtagas.

Med hänsyn i främsta rummet till de svårigheter, dyrtiden medför, hava motionärerna framställt sina ovan återgivna yrkanden.

Att, såsom motionärerna föreslå, vidtaga en omedelbar sänkning av

så gott som samtliga i nu gällande tulltaxa upptagna tullsatser med 10% av deras nuvarande belopp måste utskottet bestämt avstyrka. Skola ändringar vidtagas, måste de för visso föregås av en noggrann prövning av varje särskild position med strängt beaktande av att icke jordbruket, industrien eller andra näringar genom förhastade åtgärder skadas i sina berättigade intressen.

Om utskottet alltså måste bestämt avråda den åtgärd, motionärerna i punkt 2 förordade, så anser utskottet däremot att en utredning av tullsystemets verkningar bör ingå som ett viktigt moment i den av Kungl. Maj:t redan igångsatta undersökningen angående dyrtiden och botemedlen mot densamma. Vid handläggningen av denna utredning måste emellertid starkt beaktas, att under den tid det protektionistiska systemet varit gällande en mångsidig industri vuxit upp i vårt land samt att betydande kapital och, framför allt, stora arbetarskarors intressen äro förbundna med denna industri, ävensom att det svenska jordbruket under loppet av en generation inrättat sig efter de förhållanden, som det bestående tullskyddet skapat. Det är därför av största vikt, att de åtgärder, som vidtagas, äro väl övervägda och genomtänkta, emedan ett motsatt tillvägagångssätt kunde medföra bristande tillit till stabiliteten hos våra ekonomiska förhållanden och därigenom inverka ofördelaktigt på våra näringars vidare utveckling. Detta förhållande är av sådan vikt, att man till och med bör söka undvika skenet av att vilja vidtaga brådstörtade åtgärder. Under det att motionärerna ifrågasatt en undersökning i bestämt syfte, nämligen angående sättet för utvecklingen av Sveriges näringspolitik i riktning mot frihandel, är det följaktligen enligt utskottets mening en utredning av strängt objektiv natur, som bör företagas; det är därför givet, att genom förordandet av en sådan utredning utskottet icke avser att inbjuda Riksdagen att på något sätt intaga ställning till frågan om de åtgärder, för vilka i sinom tid en verkställd undersökning kan åberopas såsom stöd. Därjämte vill utskottet framhålla, att utredningen bör vara allsidig, så att den icke enbart eller huvudsakligen tar sikte på de s. k. livsmedelstullarna utan i fullt lika hög grad på industritullarna. Detta är så mycket nödvändigare, som systemet bildar ett helt, vars olika delar äro beroende av varandra och därför måste behandlas i sitt inbördes sammanhang.

En sådan objektiv och allsidig utredning angående tullsystemets verkningar skulle enligt utskottets förmenande vara till gagn icke blott

för att vinna inblick i systemets inverkan på levnadsomkostnaderna utan även i annat avseende. Såsom motionärerna erinrat, beklagade kommerskollegium och generaltullstyrelsen, att det förslag till tulltaxa, som lades till grund för förhandlingarna angående den senaste handelstraktaten med Tyskland, icke erhållit stödet av »en allsidig utredning i fråga om de verkningar, skyddssystemet hittills visat sig medföra». Om nu en dylik utredning viddes i samband med dyrtidsutredningen, skulle man vid de underhandlingar, som antagligen om någon tid åter komma att upptagas i och för ett eventuellt förnyande av den tyska handelstraktaten, hava beaktat den angelägenhet, varom ämbetsverken erinrat.

Såsom framgår av statsministerns ovanberörda yttrande i Andra kammaren vid remissen av statsverkspropositionen, har regeringen sin uppmärksamhet starkt fäst vid dyrtidsproblemet. Den har redan vidtagit vissa förberedande åtgärder för frågans undersökning, och statsministern har även förklarat, att det är regeringens bestämda avsikt att gå vidare på den inslagna vägen. Utskottet är övertygat därom, att, när sålunda problemet om orsakerna till levnadskostnadernas stegring upptages till fortsatt utredning, en sådan utredning måste komma att omfatta även den fråga, med vilken utskottet här ovan närmast sysselsatt sig, nämligen tullskyddssystemets ekonomiska verkningar. En allsidig utredning av de på levnadskostnadernas ökning inverkan faktorerna kan uppenbarligen icke ske, utan att även tullskyddssystemets verkningar därvid noga undersökas.

Under sådana förhållanden kunde det sättas i fråga, huruvida någon framställning från Riksdagens sida i saken skulle vara behöflig. Utskottet anser emellertid, att frågan är av så stor vikt, att en dylik framställning har goda skäl för sig, så mycket mera som regeringen härigenom kan få ett oförtydligt uttryck för de allmänna bekymmer, som levnadskostnadernas stegring på de mest skilda håll framkallat, och därjämte ett stöd för fortsatt energiskt arbete på detta område.

Utskottet, som sålunda icke kunnat tillstyrka bifall till motionärernas förslag, anser sig dock, i anslutning till vad ovan anförts, böra hemställa,

att Riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t i samband med fullföljandet av de påbörjade undersökningarna angående orsakerna till levnadskostnadernas stegring och medlen häremot

även måtte låta verkställa en objektiv och allsidig utredning av det gällande tullsystemets verkningar samt för Riksdagen framlägga de förslag, vartill undersökningarna i deras helhet kunna giva anledning.

Stockholm den 28 april 1913.

På bevillningsutskottets vägnar:

K. G. KARLSSON.

Reservationer:

av herrar *Vennersten*, friherre *Trolle*, friherre *C. J. Beck-Friis*, *Trapp*, friherre *Fleming*, *Knaust*, *Jeansson* i Kalmar och *Jonsson* i Hökhult, vilka anfört:

Såsom av utskottets motivering framgår har majoriteten inom utskottet icke velat tillstyrka bifall till föreliggande motion, och detta av den orsak, att utskottet i det stora hela icke kunnat gilla de av motionärerna framförda motiven. Det har synt oss, att en sådan ståndpunkt konsekvent borde hava föranlett en hemställan om avslag å motionen, men utskottet har i stället tagit motionen till anledning att föreslå en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om en helt annan utredning än den motionärerna föreslagit.

Vi hava icke kunnat biträda ett sådant förslag redan av den orsak att en utredning, som begäres på grund av en föreliggande motion, enligt vår åsikt aldrig kan anses vara förutsättningslös, huru starkt man än må framhålla kravet på objektivitet och allsidighet.

Då alltså enligt vårt förmenande den av utskottet begärda utredningen ovillkorligen måste tänkas med den av motionärerna framställda motiveringen såsom bakgrund, och då denna motivering är i många avseenden vilseledande, hava vi ansett, att densamma bort föranleda ett mera ingående bemötande än som i utskottsbetänkandet kommit den till del. Utan att här kunna ingå på en fullständig granskning av motionen vilja vi dock med hänsyn till frågans stora principiella betydelse anföra följande:

Vid granskning av föreliggande motion framgår, att densamma hämtar sitt huvudsakliga stöd ur det förhållandet, att Sverige under senaste tider »i allt högre grad utvecklats till ett industriland, som hämtar större delen av sin brödföda utifrån.» Man håller tydligen före, att en dylik utveckling bör befrämjas, i första rummet därigenom »att spannmåls- och mjöltullarna samt annan tull å lifsförnödenheter försvinna». Den slutliga följden av en utveckling i denna riktning skulle då bliva att Sverige

från att vara ett land, där jordbruket är den viktigaste näringen, skulle bli öfvervägande ett industriland. Med fullt erkännande av industriens betydelse hålla vi dock före, att i bibehållandet av jordbruksbefolkningen ligger landets främsta styrka och att en ensidig industrialisering vore den största fara för vår nations bestånd. Endast om jordbruk och industri utan störande rubbningar och under erkännande av lika berättigande få förkovras jämsides med varandra kunna vi hoppas på en sund ekonomisk utveckling.

Lantbefolkningens betydelse för vidmakthållande av en sund och kraftig folkmas måste noga beaktas. Denna befolknings avtagande är redan nu ett faktum, som just ur rashygienisk synpunkt kräver all uppmärksamhet, och komme nu det skydd, som lantbruket äger i tullarna, att bortfalla, skulle säkerligen den genom jordbruksbefolkningens minskning uppkommande faran bli ännu mera överhängande.

Under tiden efter spannmålstullarnas införande hava nyodlingarna visserligen fortgått i långsammare tempo än under närmast förutgående tid. Detta är emellertid alldeles naturligt, då allt mindre jord funnits att uppodla, allt efter som odlingen utbredd sig. Hade inga tullar införts, skulle säkerligen nyodlingsverksamheten hava varit ännu mindre omfattande, än vad nu har varit fallet.

Spannmålsproduktionen per innebyggare har visserligen icke under tullperioden ökats så starkt, att vi nu täcka vårt behov i lika hög grad som för 25 år sedan. Detta beror emellertid i väsentlig mån på att konsumtionen per individ, särskilt af vete, högst betydligt stigit genom att befolkningens levnadsstandard höjts.

Veteskörden har dock under tiden 1889—1910 ungefär fördubblats, och rågskörden har under samma tid ökats med 10 %.

Kreatursantalet är visserligen i vårt land jämförelsevis mindre än i Danmark, och ladugårdsskötseln har, relativt sett, icke hos oss nått samma kvantitativa utveckling som där. Detta beror emellertid på många orsaker, och det är icke ådagalagt, att tullarna härvid haft någon väsentligare inverkan. Även bör tagas i betraktande, att frågan om ladugårdsskötselns räntabilitet just nu är mycket omstridd, och att det enligt mångas mening ingalunda är lämpligt att allt för mycket lägga lantushållningens tyngdpunkt på denna gren av driften.

Det synes — såsom ovan påpekats — hava föresvävat motionärerna, att Sverige borde, med uppoffrande av sitt lantbruk, eftersträva en övergång till hög specialisering av sin industri och sålunda anlägga

den med särskild hänsyn till exporten. Dock kan man väl ej dölja för sig, att en sådan basis för vår produktion skulle bliva i hög grad riskabel. En lagstiftningsåtgärd i utlandet kan med ett enda drag göra om intet en hel industri, och arbetslöshet blir en oundviklig följd för arbetarna inom branschen, antingen det gäller privat drift eller — och detta är utan tvivel det av motionärerna eftersträfvade målet — statsdrift.

Den närmaste anledningen till angreppet mot det skydd för det nationella arbetet, som tullarna erbjuda, uppgiva motionärerna vara den inträdda prisstegringen. Det är riktigt att varupriserna stegrats, men arbetslönerna hava stigit i ännu högre grad. Dyrtiden är vidare internationell, den härskar både i frihandels- och tullskyddsländer och berör tullfria varor — både födoämnen och råvaror — fullt ut lika mycket som tullbelagda varor. Över de ekonomiska lagar, enligt vilka prisbildningen regleras, råda icke ens de största nationer, och det synes oss, att *kommittéutredning* av hithörande frågor, som redan sysselsätta vetenskapsmännen i olika länder, näppeligen skulle kunna hållas fjärran från politiskt inflytande, varjämte dylika utredningar aldrig ur praktisk synpunkt kunna hava annat än ett *momentant värde*, emedan produktionstekniken och andra inverkan omständigheter befinna sig i ständig växling.

Bland de faktorer, som förorsakat prisstegringen, torde, förutom den av utskottet påvisade ökningen i *guldproduktionen*, även kunna angivas ökad och allt mera utbredd efterfrågan på industriella råvaror, växande och nya behov hos befolkningen jämte andra förhållanden.

Enligt preliminära beräkningar anger den amerikanska »Engineering and Mining Journal» året 1912 som ett rekordår beträffande *guldproduktionen*. Stegringen har varit kontinuerlig, som framgår av nedanstående tabell.

	Doll.
1892.....	146,292,600
1900.....	258,829,703
1905.....	378,411,054
1910.....	454,213,649
1911.....	459,377,300
1912.....	469,618,083

Produktionen har slunda trefaldigats på 20 år.

Den genom guldtillgångens ökning förorsakade allmänna prisstegringen är av sådan art, att man i stort sett icke kan utöva något in-

flytande därpå. Man förmår varken inskränka guldproduktionen eller öka världsproduktionen av övriga varor i sådant omfång, att penningens köpkraft därigenom skulle kunna höjas eller den allmänna dyrtiden bortelimineras.

Världsmarknadspriserna på några av de viktigaste råvarorna anföras här nedan i relativa tal (ej kronor och öre) efter den tyska konjunkturbarometern »Der Industrielle»:

	år 1910	år 1911	år 1912
Hudar och skinn (särsk. oxhudar)	149,3	146,8	174,0
Ull	137,5	134,7	140,5
Hampa	138,2	145,0	166,7
Jute	151,5	199,1	214,8
Gjutjärn	94,9	98,3	109,3
Bly	111,2	119,0	152,4
Koppar	116,6	114,4	149,0
Zink	128,6	138,8	144,9
Tenn	195,2	240,7	257,4
Kol (westphal.)	99,3	96,7	109,8
Fotogen	102,4	109,9	134,5

Härav framgår, att prisstegringen i hög grad faller å de stora *tullfria* råvarorna.

Redan en sammanställning av prisen å de viktigaste livsförnödenheterna med priset på ett vanligt dagsverke lämnar en god ledning till bedömande av spänningen mellan livsmedelspris och arbetslöner.

Markegångspriser (i riksmedeltal) å vete och råg samt å dagsverken åren 1876—1910.

År	Vete	Råg.	Mansdagsverke	
	Kr.	Kr.	Kr.	Relativa tal
1876	13,60	10,05	1,56	113
1877	14,55	10,08	1,53	111
1878	12,03	8,75	1,30	94
1879	12,80	8,67	1,20	87
1880	13,33	10,73	1,20	87

År	Vete	Råg	Mansdagsverke	
	Kr.	Kr.	Kr.	Relativa tal
1881	14,29	11,35	1,24	90
1882	12,72	9,09	1,35	98
1883	12,38	8,86	1,37	99
1884	10,51	8,17	1,39	101
1885	9,44	7,14	1,38	100
1886	9,17	6,80	1,30	94
1887	8,37	5,76	1,22	88
1888	10,58	7,50	1,28	93
1889	10,64	7,98	1,31	95
1890	10,83	8,13	1,37	99
1891	12,25	10,90	1,44	104
1892	10,22	8,51	1,46	106
1893	9,36	7,53	1,47	107
1894	7,71	6,41	1,47	107
1895	8,41	6,98	1,48	107
1896	9,66	7,45	1,52	110
1897	11,45	8,10	1,57	114
1898	11,29	8,40	1,74	126
1899	10,97	9,35	1,92	139
1900	10,73	8,94	1,98	143
1901	10,93	8,74	1,94	141
1902	10,10	8,48	1,92	139
1903	10,37	8,41	1,95	141
1904	10,66	8,77	1,98	143
1905	10,88	9,01	2,02	146
1906	10,88	9,06	2,18	158
1907	11,83	9,80	2,38	172
1908	11,80	9,65	2,43	176
1909	12,07	9,54	2,45	178
1910	11,56	8,87	2,46	178

Jämföras veteprisen för åren 1876—80 med samma priser 1906—10 visa sig de förra avsevärt högre, rågprisen äro ungefär de samma, dagsverkspriserna förhålla sig däremot under femårsperioderna som 98 : 172. Den ständiga och betydande stegringen i arbetslönerna har utan tvivel medfört nya behov och ökad konsumtion och är på samma gång en följd av och en orsak till den allmänna prisstegringen.

Motionärernas kategoriska förklaring, att den lämpliga tiden för tullnedsättning just nu skulle vara inne, lider av det betänkliga felet, att ingen hänsyn tagits till det säregna tullpolitiska läge som just nu råder i Europa. Enär de flesta handelsfördrag utlöpa år 1917, pågår i ett stort antal länder ett intensivt arbete för att man skall vara väl förberedd till de förhandlingar, som dessförinnan komma att föras. Vi anse det ej lämpligt att här närmare ingå på dessa internationella frågor, men läget är sådant, att ingen med saken någorlunda förtrogen kan dölja för sig, att därest vi vid denna tidpunkt icke äro rustade med försvars- och bytesmedel, torde den period av ekonomiskt och därmed kulturellt framåtskridande, som rätt och ännu råder i vårt land, vara tillända.

Om tullskyddet i Sverige nu upphörde eller i betydande grad försvagades, skulle många därav berörda grenar av inhemsk industri bliva ett lätt byte i händerna på utländska sammanslutningar, vilka genom sin prispolitik säkerligen skulle draga försorg om, att konsumenternas fördelar av den ändrade tullpolitiken bleve fullständigt illusoriska.

Såväl industri som jordbruk äro känsliga för hastiga växlingar. Ofta förekommande omkastningar medföra alltid oro, förvirring och depression.

Med vad ovan anförts hava vi velat framhålla att spannmålstullarnas avskrivning, under de förhållanden, som nu råda såväl inom som utom vårt land, skulle vålla oberäknelig skada, samt att verkningarna av industritullarnas borttagande skulle bliva lika ödesdigra för landet.

Redan ett Riksdagens beslut om en utredning, även av den modifierade art utskottet föreslagit, men dock med motionen som utgångspunkt, skulle utan tvivel medföra en känsla av osäkerhet, en allvarlig förstämning och betänksamhet hos den svenska produktionens män, samt föranleda en stagnation inom den privata företagsamheten. Härtill skulle säkerligen komma, att den utländska konkurrensen, som på grund av en målmedveten och följdriktig svensk tullpolitik hittills sett sina avsättningsmöjligheter på vårt land förminskade, med förnyade krafter och even-

tuellt med ekonomiska uppoffringar skulle söka tränga sig in för att i den mån tullpolitiken omlägges vara beredd att fullständigt erövra den svenska marknaden.

På grund av vad sålunda anförts hava vi hemställt,

att föreliggande motion ej måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda;

av herr *Ollas A. Ericsson*; samt

av herrar *Bäckström*, *Christiernson*, friherre *Palmstierna* och *Månsson*.